

Knippenberg, W., 1955. Blijvende en trekkende vleermuizen. „De Zwerver in Gods vrije natuur” 15: 198—200.

Laar, V. van, 1957. De landzoogdieren van het Deltagebied. *Amoeba* 33: 149—152, *Natura* 54: 139—142.

Meise, W., 1951. Der Abendsegler. *Neue Brehm Bücherei* no. 42, 42 pp.

Ryberg, O., 1947. On bats and bats parasites, 330 pp.

Ryberg, O., 1949. Fladdermössen. *Svenska Djur*: 555—575.

Skreb, N. en B. Djulic, 1957. Contribution à l'étude des noctules *Nyctalus noctula* (Schreb.) en liberté et en captivité. *Mammalia* 19: 335—343.

Sluiter, J. W., P. F. van Heerdt en J. Th. de Smidt, 1956. Bescherming van vleermuizen in Nederland. Uitgave De Levende Natuur, Arnhem, 51 pp.

SLANGEN IN TWENTE

G. M. RODING.

In ons Natuurhistorisch Museum te Enschede houden we ook slangen uit de omgeving in terraria: Gladde slang, Ringslang en Adder.

De Gladde slang (*Coronella a. austriaca* Laur.) ontvingen wij in de loop der jaren van verschillende plaatsen in Twente (Enschede, De Lutte, Oldenzaal en Vriezenveen); toch geloven wij niet, dat dit dier talrijk in Twente voorkomt.

Wij troffen haar enkele malen aan in de takken van struikgewas, terwijl zij ook in een terrarium dikwijls klimpogingen doet of zich in een zelf gegraven hol in de grond ophoudt. Bij lage temperaturen is zij wellicht wat trager dan de andere inheemse slangen, maar bij hogere nauwelijks en dan is zij — naar wij door eigen waarnemingen konden vaststellen — zeer zeker in staat in een terrarium zelf haar prooidieren (hagedissen, zowel Zandhagedis als Kleine hagedis) te vangen. Het is waarschijnlijk, dat wij ook kikkers aan het lijstje van prooidieren kunnen toevoegen. Het worgen van de prooidieren is, zoals wij althans met hagedissen konden zien, geen regel.

Bij een strijd met een Adder om een Kleine hagedis, die wij in het terrarium van het museum in juli 1957 konden volgen, werd de Gladde slang herhaalde malen door de

Adder gebeten, en wel tweemaal achter de kop en eenmaal in het midden van het lichaam, echter zonder enige merkbare gevolgen.

De Ringslang (*Natrix n. helvetica* Lacép.) is in het oosten van Twente zeldzaam te noemen; in het Bentheimse, bij Rijssen, Holten en verder noordwaarts worden nogal eens exemplaren gevangen.

De Adder (*Vipera b. berus* L.) daarentegen is in Twente en dan vooral in de oude veengebieden zoals het Gildehäuser Venn, Aamsveen, Buurserveen, Haaksbergerveen, Witteveen en bv. bij Kloosterhaar en Vriezenveen plaatselijk zeer talrijk. Regelmatig ontvangen wij dan ook in het museum te Enschede Adders, vaak deerlijk verminkt en doodgeslagen, maar vaak ook prachtige exemplaren, die de in de literatuur aangegeven maximale maat van 60 cm met glans halen!

Een buitengewone belevenis was de geboorte van een tiental Adders in ons museum op 23 september 1954. Het moederdier werd in augustus 1954 op een heide bij Overdinkel gevangen en weigerde zoals gewoonlijk alle voedsel. De „blijde gebeurtenis” nam ongeveer twee à drie uur in beslag en vond plaats in de namiddag. Een tweetal jongen kwam zonder meer ter wereld en stierf vrijwel onmiddellijk,

de overige acht kwamen in een vliezig omhulsel, dat ze vrijwel dadelijk verlieten. Hun lengte bedroeg omstreeks 15 cm (fig. 1). Na twee dagen vervelden ze. Vanzelfsprekend werd de gehele familie na enkele dagen in vrijheid gesteld.

Een nog haast belangrijker gebeurtenis

vond op 3 juli 1957 plaats. Een Adder was tezamen met een Gladde slang sinds ongeveer een maand ondergebracht in een terrarium van $60 \times 40 \times 40$ cm. Het kwik steeg die dag tot boven 30° C. Toen we een tweetal Kleine hagedissen in het terrarium brachten, viel de Adder vrijwel

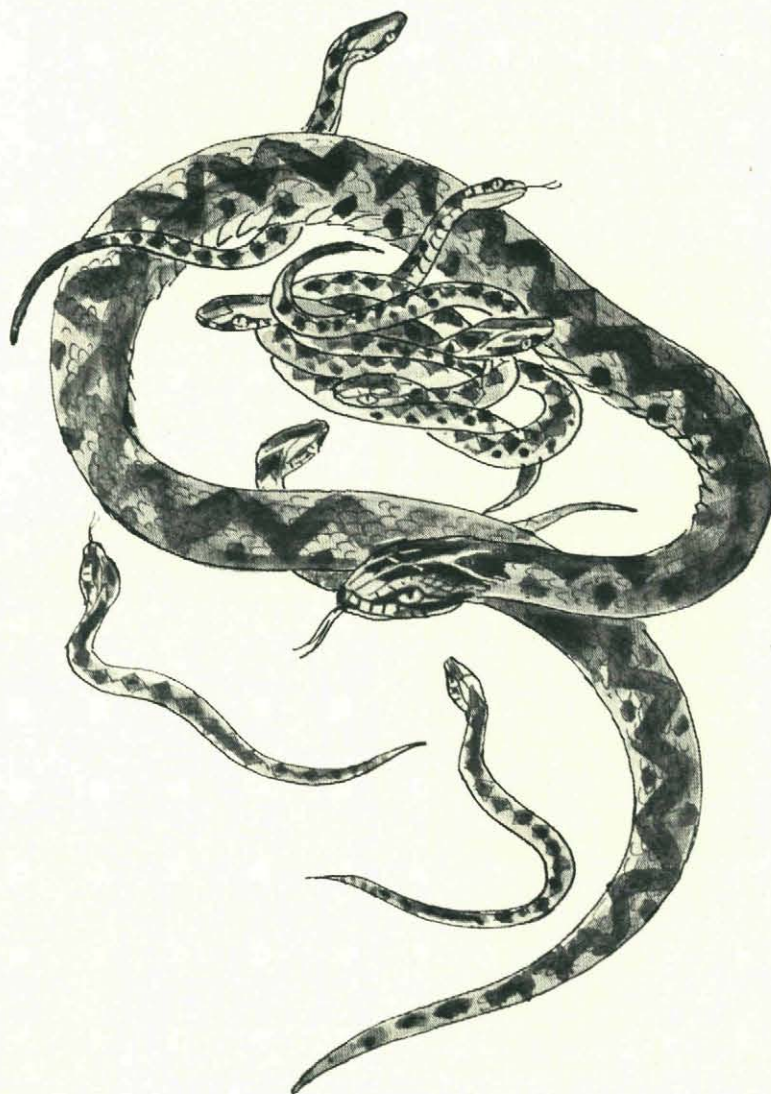

Fig. 1. *Adderwijfje met acht jongen.*

Tekening S. van der Zee.

direct aan. Hij greep (op ringslangmanier) een der hagedissen bij de staart, die prompt afbrak. Onmiddellijk werd de nog stuiptrekkende staart, met de rompkant vooraan, naar binnen gewerkt. Met de kop „schrobbend” over de grond, zonder het karakteristieke tongtasten, zocht de Adder meteen daarop verder. De hagedissen verkeerden in zeer opgewonden staat, liepen en sprongen rond en stonden letterlijk te trillen op de poten, ook al waren de slangen ver verwijderd.

De tweede hagedis (het ongeschonden exemplaar) was voor de Gladde slang die, tevoorschijn schietend uit haar ondergronds verblijf, hem bij de kop pakte en terstond naar binnen werkte zonder hem vooraf dood te drukken. Toen kop en voorpoten reeds in haar bek verdwenen waren, kwam de Adder naderbij, sperde de bek wijd open en trachtte eerst de nu bewegingloze hagedis nabij de bek van de Gladde slang te omvatten. Toen dit mislukte pakte zij de Gladde slang tot tweemaal toe achter de kop beet. Dit sorteerde geen enkel effect. Vervolgens gleed de Adder al „snuffelend” langs het lichaam van de Gladde slang en omvatte toen haar lichaam ongeveer in het midden met de bek. Hoewel ook dit zonder merkbare gevolgen bleef, brachten we de Gladde slang veiligheidshalve over in een leeg terrarium. Door de haast waarmee dit gebeurde, kwam zij vrij onzacht met haar prooi in haar nieuwe behuizing terecht, wat echter niet de minste indruk bleek te maken. Ze ging rustig met haar maaltijd door, die na

circa vijf minuten beëindigd was. Dit, èn het feit dat zij wel in de takken van struiken wordt aangetroffen, zou erop kunnen wijzen, dat de Gladde slang ook prooiën hogerop zoekt (Boomkickers?). De Adder bleef schurend met de kop doorzoeken en greep de verminkte hagedis, die onmiddellijk na de eerste beet verzwolgen werd.

De volgende dag verslonden beide slangen nogmaals enkele hagedissen en kikkers, wat wij door een merkbaar toenemen van hun lichaamsomvang en het verdwijnen van de slachtoffers konden vaststellen. Helaas ontbrak ons de tijd een en ander nauwkeurig te volgen. Voordien was het ons, ondanks herhaalde pogingen, nimmer gelukt een Adder tot voedselopname te bewegen. Wel hebben we de ervaring opgedaan, dat het voeren met levende muizen tot gevolg kan hebben, dat de muis de Adder doodt of zelfs verslindt, hetgeen trouwens overeenstemt met de ervaring van anderen.

Hoewel onze waarnemingen aan etende slangen op verschillende punten afwijken van dat wat er in de literatuur vermeld is, moeten we hierbij niet uit het oog verliezen, dat beide slangen hongerig waren en bovendien geprikkeld door elkaars aanwezigheid, waardoor de vlotte voedselopname wel verklaarbaar wordt. Tenslotte zij nog vermeld, dat toen de Gladde slang eens een hagedis bij de staart greep en deze afbrak, zij de staart na wat onhandig manoevreren, waarbij hij steeds dwars in de bek kwam, liet liggen.

